

in svetlih vokalov: *Lupus ululat et torrens / tumet. Mane sol respundet.*

Seveda bi šele podrobna primerjalna analiza razkrila vse skrite pomenske in zvočne odtenke teh in drugih prevodov, skozi katere lahko - kot »sled sence zarje unstranske glori« - zaslutimo magični čar in neponovljivo lepoto izvirnika.

Morda si bo kdo zastavil vprašanje o smiselnosti takšnih prevajalskih podvigov. Verjetno je npr. tudi v Sloveniji še danes precej večji krog tistih, ki jim je dostopna latinščina kot pa finščina; in verjetno je podobno razmerje tudi pri drugih evropskih narodih. In vsi ti lahko zdaj uživajo najlepše stvaritve finske poezije - če že ne v izvirniku - vsaj v skoraj enakovredni latinski

prepesnitvi. Primer, ki bi ga lahko posnemali zlasti filologi manj razširjenih jezikov.

Žal smo slovenski klasični filologi tukaj v velikem zamudništvu. Pred poznavalci latinščine v svetu se pravzaprav lahko predstavimo z eno samo zbirko *Versus Latini* (1989), v kateri je neutrudni Silvo Kopriva malo pred smrtjo zbral svoje prevode kakih 130 slovenskih pesmi. Pred njim je omembe vreden edinole Anton Sovre, ki je v mojstrskih heksametrih polatinil Aškerčevo balado Brodnik (*Portitor*) in približno pol ducata Prešernovih pesmi. Vsekakor nas tukaj čaka še veliko dela. Pekkanenove prevodne umetnine so nam zgled, ob katerem bi se lahko resno zamislili.

Kajetan Gantar

TOMA ARHIDAKON, HISTORIA SALONITANA. Split, Književni krug 2003. *Thomae Archidiaconi Historia Salonitanorum atque Spalatinorum pontificum - Povijest salonitanskih i splitskih prvosvećenika.* Predgovor, latinski tekst, kritički aparat i prijevod na hrvatski jezik Olga Perić, povijesni komentar Mirjana Matijević Sokol, Studija *Toma Arhidakon i njegovo djelo* Radoslav Katičić. 530 str.

Recenzija

Kot je znano, se hrvaška latinistična književnost ponaša z zavidanja vredno ustvarjalnostjo in z nepretrgano tradicijo, ki sega od srednjega veka pa tja do druge polovice dvajsetega stoletja, ko je moral lirični pesnik Tone Smerdel, ki je veljal celo za nobe-

lovskega kandidata, iz političnih razlogov v materinščini utihniti in se zateči v eksil latinščine. Še posebej plodna je bila ustvarjalna sila te književnosti v starodavnih mestih Dalmacije, kjer so se v teku stoletij ostanki avtohtonega rimskega meščanstva organsko stapljali s prevladujočim slovanskim življenjem in je nad njimi ves čas nevidno lebdel prvotni rimski genius loci.

Enega najzgodnejših in najvidnejših vrhov te latinistične ustvarjalnosti predstavlja splitski učenjak Tomaž Arhidiacon (*Thoma Archidiaconus*, ok. 1200-1268), zgodovinar in teolog, ki je študiral na znameniti bolonjski univerzi. Tam je med drugim poslušal tudi pridige Franciška Asiškega, ki so nanj očitno naredile velik vtis. Čeprav

ni bil duhovnik in je vse življenje ostal diakon, je postal je eden najvplivnejših cerkvenih dostojanstvenikov v splitski hierarhiji. V rokopisu je zapustil vsebinsko zanimivo in stilno izbrušeno zgodovino Salone in Splita od mitične davnine do svojega časa. To njegovo delo, ki se največkrat navaja pod naslovom *Historia Salonitana*, je od prve izdaje, ki je izšla leta 1666 v Amsterdamu, predmet intenzivnih raziskav ne samo najuglednejših hrvaških, ampak tudi drugih latinistov, medievalistov in zgodovinarjev. Doživelo je že celo vrsto izdaj in prevodov, od tega npr. najmanj tri v ruščino (zadnja latinsko-ruska izdaja je izšla leta 1997 v Moskvi).

Nova dvojezična (latinsko-hrvaška) izdaja, ki jo je oskrbela Olga Perić, profesorica latinistike na zagrebškem vseučilišču, predstavlja krono dosedanjih izdajateljskih in znanstvenih naporov. Odlikuje se ne samo po monumentalnem formatu in razkošni zunanji opremi, ki jo krasi 26 barvnih reprodukcij, ampak še veliko bolj po eksaktnem in izčrpnem tekstno-kritičnem aparatu in vzornem prevodu, ki zvesto posreduje bogate pomenške odtenke latinskega izvirnika, obenem pa zveni sproščeno in zanimivo, tako da bo po njem z užitkom segel ne le poklicni filolog, ampak vsak izobraženec, ki želi razširiti svoje zgodovinsko obzorje. Nekatera poglavja, npr. o vdorih tatarskih napadalcev in o njihovem barbarskem divjanju in grozovitem opustošenju, ki so ga pustili za sabo, se po napeti pripovedi in slikoviti barvitosti lahko primerjajo z najbolj zanimivimi stranmi klasičnega latinskega zgodovinopisja in tudi v prevodu niso izgubila skoraj nobenega odtenka svojega izvirnega sijaja. Seveda se za vsem tem skriva tudi skrajna, naravnost asketska disciplina in izre-

den filološki napor, o katerem priča zgoščen predgovor na petnajstih straneh, v katerem so z vzorno akribijo predstavljene odlike in pomanjkljivosti dosedanjih prepisov, izdaj in ponatisov tega historiografskega dela. Posebno obogatitev nove izdaje predstavlja več kot sto strani obsegajoča spremna študija, ki jo je napisal akademik Radoslav Katičić, po svoji prvotni izobrazbi klasični filolog, nato pa dolgoletni profesor slavistike na dunajski univerzi. V njegovi študiji se skriva veliko več kot obeta skromni naslov *Toma Arhidakon i njegovo djelo*. V njej se nam odpira impresiven vpogled v družbeno strukturo, zgodovinske pretrase in vzdušje srednjeveškega Splita, in še zlasti v hierarhično ureditev tamkajšnje cerkve. Ugledni jezikoslovec nas v svoji študiji vedno znova preseneča s svojim širokim znanjem in vsestransko interdisciplinarno razgledanostjo, tako npr. zlasti z zanimivimi in prodornimi etimološko-semantičnimi razlagami različnih strokovnih izrazov s področja cerkvene hierarhije (npr. *kanonik*, *arhidiacon*, *prošt*, *kapitelj*, *Minster*). Prav tako ali še bolj prodorne so njegove literarnoteoretske interpretacije, njegova razpravljanja in opažanja o distinkcijah med izrazi *historia*, *res gestae*, *chronica*, *annales*, *memoriale*, in podobno. Vrednost dela zvišujejo in njegovo vsestransko uporabnost nam olajšajo zgodovinske opombe pod črto, ki jih je sestavila Mirjana Matijević Sokol, še bolj pa tri podrobna kazala (*index personarum*, *locorum*, *rerum*) na 65 straneh. Najnovejša dvojezična izdaja tega kapitalnega dela predstavlja v resnici vzorno kombinacijo umetniškega okusa, domiselne izvirnosti in vrhunske znanstvene akribije.